

actus actualiter destruit objectum alterius. Nec refert quod interdum potest homo trisitari ac delectari, quia, ut notavit Alexan., lib. 1 Natur. quæst., in 12, et ex illo Zimara, in Tabula, verbo *Contraria*, et D. Thom., 3 p., quæst. 84, art. 9, ad 2, hi actus vitales non sunt contrarii, nisi sint de eodem objecto; nemo autem simul tristatur et gaudet de eodem objecto, formaliter loquendo, sed de diversis, quod latius notavi et explicui in 1 tom. tertiæ partis, disp. 38, sect. 3.

Satisfit fundamentis contrariæ sententiæ.

14. *Qualitates mediæ compositæ, an simpliciter.*—Fundamentum igitur principale contrariæ sententiæ solutum jam est. Ad secundum vero argumentum, quod est de qualitatibus mediis inter extreme contrarias, respondetur, verum esse interdum qualitatem mediam esse vere ac per se unam, in qua non sunt contraria formaliter in esse remisso, sed tantum virtualiter. Et probabile est huiusmodi esse colores medios, rubeum, viridem, etc., quia revera sunt propriæ species coloris. Et fortasse de his loquitur Commentator, 4 Metaphys., text. 27, ubi ait, contraria habentia medium, esse in medio in potentia, non in actu, id est, virtualiter, et non formaliter; statim enim adhibet exemplum de albedine et nigredine, ut sunt in colore medio. Quod expresse declarat 10 Metaphys., text. 7, dicens: *Non debet aliquis dicere, quod colores componuntur ex duobus, scilicet albo et nigro*, nempe formaliter. Et eodem modo posset exponi D. Thom., in 3, dist. 14, art. 2, quæst. 3, ad primum, cum ait: *In minus albo non est aliqua nigredo, sed albedo minus intensa*. Quamquam ibi potius videatur loqui formaliter de minus albo ut sic, quod per se nec colorem medium, nec nigredinem requirit, sed albedinem remissam. Itaque non negamus quin aliquando medium inter contraria esse possit vere unum, et virtute tantum continens extrema, et non formaliter, etiam in esse remisso, non quia repugnet omnia contraria sic esse simul, sed quia in aliquibus mediis qualitatibus fit perfecta mistio, per transmutationem extremorum in unum medium virtute continens extrema. Hæc autem mistio non potest fieri semper in omnibus contrariis, sed solum imperfecte per formalem conjunctionem utriusque contrarii in esse remisso, ut de tepiditate ex frigore et calore composita ostensum est. Et in habitibus animæ id etiam est manifestum; non enim co-

lescit unus simplex habitus ex vitio et virtute oppositis in esse remisso. Cur autem in quibusdam contrariis detur simplex medium virtute tantum continens extrema, in aliis vero minime, ex propriis rationibus diversarum qualitatuum nascitur, non vero ex generali oppositione contrariorum. In quo autem ordine ponendum sit temperamentum, quod erat aliud exemplum tactum in illo argumento, parum nostra refert; nam, qualecumque illud sit, non inde fit qualitates contrarias nunquam posse esse simul in esse remisso. Mihi tamen probabilius est, temperamentum non esse unam simplicem qualitatem, sed mistionem imperfectam, seu collectionem primarum qualitatuum in esse remisso cum certa proportione, ut est communior sententia philosophorum in lib. 1 de Generatione, cap. 10, et 4 Meteor., cap. 1. Quibus locis Aristoteles huic favet sententiæ; et aperte D. Thom., 1 part., quæst. 76, art. 4, ad 4, et Quodlib. 1, art. 6, ad 3, ex quibus testimoniis etiam confirmatur superior sententia a nobis posita.

De potentia Dei absoluta, quæ contraria possint esse simul.

15. Ultimo loco dicendum superest, an de potentia absoluta possint contraria esse simul in esse intenso. Nam Javellus et alii videntur hoc virtute negare, dum aiunt, ex huiusmodi contrariis inferri necessario contradictionem. Sed revera non infertur, etiamsi illud miraculum admittatur de potentia absoluta. Quia, ut supra dicebam, unum contrariorum non habet immediatam ac formalem oppositionem negativam cum alio, sed eam infert mediate, quatenus effectus unius est naturaliter incompossibilis cum effectu alterius, quam incompossibilitatem potest Deus impedire, et simul conjungere utrumque effectum positivum in eodem subjecto, ita ut in re simul sit calidum ut octo, et frigidum ut octo. Et tunc in ordine ad divinam potentiam affirmatio unius non infert negationem alterius.

16. Erit autem tum quæstio solum de verbali denominatione, an illud subjectum appellandum sit calidum, vel frigidum, aut neutrum; posset enim imponi nomen quod collectionem utriusque comprehenderet. Itaque, generatim loquendo, non invenio in hoc contradictionem ex præcisa ratione contrarietatis, quia, licet hæc contrariæ qualitates ex sua natura sint aptæ se expellere, non tamen est contra essentiam earum, quod Deus

SECTIO I.

Utrum qualitas intensibilis et remissibilis, sit in se indivisibilis, vel composita ex gradibus entitatis.

impediat ne illa aptitudo in actum reducat. Sicut etiam naturaliter repugnat duo corpora esse simul in eodem loco, et tamen Deus vincit illam repugnantiam, et simul illa constituit. Idem ergo potest facere in qualitatibus contrariis, etiam quoad gradus repugnantes. Atque ita tenet Palud., in 3, d. 15, q. 2. Qui etiam de actibus vitalibus contrariis idem sentit. Ego vero semper illos excipio, propter contradictionem quam includunt ex parte objectorum, eo quod unus destruat formale objectum alterius, ut latius explicui in citato loco tertiæ partis, in 1 tomo, disput. 38, sect. 3. Quibus nihil addendum occurrit; neque ibi dicta hic repetere necessarium est.

DISPUTATIO XLVI.

DE INTENSIONE QUALITATUM.

Hæc est secunda proprietas qualitatis, quam declarare hoc loco proposuimus, quia etiam natura sua abstrahit a materia, et in rebus spiritualibus inveniri potest. Est autem circa nomen intensionis advertendum, duobus modis accipi posse. Primo et maxime usitato pro mutatione illa, per quam eadem qualitas magis ac magis in eodem subjecto secundum eandem partem seu entitatem subjecti perficitur. Dico autem, *eadem qualitas*, ut secludam augmentum per additionem novæ qualitatis omnino distinctæ, quia de hoc satis dictum est in disputatione de habitibus. Dico etiam, *secundum eandem partem*, ut distinguam intensionem ab extensione, quæ fit per additionem partium qualitatis in diversis partibus subjecti, estque ejusdem rationis cum augmento quantitatis; unde non est propria qualitatuum, sed communis aliis formis materialibus, seu quantitativis. Alio modo sumi potest intensio pro latitudine seu modo entitatis formæ intensibilis et remissibilis, ratione cujus est capax illius mutationis, quæ intensio etiam nominatur. Hoc igitur loco agimus præcipue de intensione hoc posteriori modo; nam tota hujus materiæ difficultas consistit in explicanda hac latitudine vel modo talis formæ, ratione cujus potest majorem vel minorem effectum formalem subjecto conferre. In hoc ergo præcipue insistendum est; nam hoc explicato facile reliqua expedientur, quæ ad modum ipsius productionis seu mutationis pertinent; ac tandem explicabimus quo modo hæc conditio sit propria qualitati.

Prima sententia asserens qualitates, etsi intensionem recipiant, esse indivisibiles.

3. Hoc supposito, difficultas est in quo consistat hæc latitudo intensiva qualitatis, et quo

1. Suppono id, quod experientia notum est, dari qualitates aliquas capaces hujus augmenti, quod intensionem vocamus. In hoc conveniunt omnes philosophi cum Aristotele, et patet; nam eadem aqua vel manus paulatim fit calidior, non per extensionem calor ad diversas partes subjecti, sed secundum eandem partem, vel etiam secundum totum, ut ipsis sensibus, præsertim tactu et visu, manifeste experimur; et in qualitatibus et subjectis spiritualibus, in quibus non est extensio partium, est id evidentius, quia etiam in illis qualitas recipit hoc augmentum, ut amor, vel voluptas circa idem objectum. Unde etiam ex principiis fidei certa redditur hæc veritas; nam gratia, charitas, et fides, augeri et perfici possunt in eodem subjecto indivisibili, etiam absque aliqua extensione ex parte objecti; illud ergo augmentum non potest esse nisi intensivum. Ratio autem cur hic modus entitatis aut informationis subjecti, qualitatibus conveniat, generatim loquendo, alia non est, nisi quia hæc est natura talium formarum; in particulari vero possunt diversæ rationes in diversis qualitatibus assignari, ut in sequenti et in quarta sect. videbimus.

2. *Qui oppositum sentire videantur.*—Contra hanc sententiam referri potest opinio eorum qui dicunt, cum forma intendi videtur, non perfici eandem formam, sed mutari unam imperfectam in aliam perfectiorem. Quam sententiam tenuit Gofred., Quodl. 11, q. 3; quem secutus est Durand., in 1, d. 17, q. 7, n. 25; et in eadem citantur Avicenna, Gilber. Porret., et Albertus a Nipho, 8 Metaph., disp. 11, c. 3; et Burl., tractatu de Intension. form. Ex qua opinione plane sequitur, unam et eandem formam non esse intensibilem et remissibilem, sed inter qualitates ejusdem speciei unam esse commutabilem in aliam perfectiorem individualiter, et sic dici unam formam intendi, aut esse intensiorem alia. Quam vero falsa sit hæc sententia, paulo inferius videbimus.

modo eadem forma seu qualitas possit majorem vel minorem effectum formalem eidem subjecto conferre. In qua re duas invenio extreme discrepantes sententias. Prima est, qualitatem intensibilem et remissibilem in se esse indivisibilem in sua entitate, absque ulla partialium qualitatum compositione intensiva in ordine ad idem indivisibile subjectum; ejusque intensionem et remissionem solum in hoc consistere, quod eadem indivisibilis forma perfectius, vel minus perfecte afficit idem subjectum. Hæc opinio est communis inter discipulos D. Thomæ, putantque sumi ex doctrina ejusdem D. Thomæ, 1. 2, q. 52, art. 4 et 2, et 2. 2, quæst. 24, art. 5. Quibus locis Cajetanus idem docet, et 1. 2, quæst. 54, art. 4; et Capreolus, in 1, dist. 27, q. 2; Herv., ibi, quæst. 5, et Quodlib. 6, quæst. 11; Soncin., 8 Metaphys., quæst. 21; Javellus, q. 6. Idem tenet Henric., Quodlib. 5, q. 5, et Quodlib. 9, quæst. 13. Et tribuitur hæc sententia Aristoteli, 8 Physic., text. 84, dicenti, *ex calido fieri magis calidum, nullo facto in materia calido.*

4. Fundamentum hujus sententiæ esse videtur, quia non possunt in eadem forma accidentali informante idem subjectum ut sic, distingui diversæ entitates seu partes ejusdem entitatis, quæ sint inter se realiter distinctæ et unitæ; ergo necessario talis qualitas esse debet simplex. Antecedens probatur: nam vel illæ entitates sunt ejusdem speciei, vel diversarum. Si diversarum, non poterunt proprie componere unam qualitatem, nisi forte per accidens per quamdam collectionem vel subordinationem; et ita non poterunt facere intensiorem qualitatem, quia qualitas intensior tota est una et ejusdem rationis. Si vero illæ entitates sunt ejusdem speciei, non possunt simul esse, et distingui in eodem subjecto. Et præterea sequitur ex tali compositione, intensionem qualitatis esse prorsus ejusdem rationis cum extensione, solumque differre, quod in extensione partes qualitatis sunt in diversis partibus subjecti, in intensione vero sunt in eadem parte subjecti, seu in eodem indivisibili subjecto. Ex quo sequuntur multa absurda, nimirum, quod sicut multiplicatio extensiva qualitatis est quasi per accidens ad perfectionem qualitatis, ita etiam intensiva. Item, quod sicut illa potest crescere in infinitum, quantum est de se, si in subjecto sint partes, ita et hæc possit in infinitum procedere, quantum est ex se, per congregationem plurium partium similium ejusdem qua-

litatis in eadem parte subjecti; nam si non repugnat aliquem numerum partium qualitatis congregari in eadem parte subjecti, nec majorem et majorem in infinitum repugnabit. Et alia similia absurda possunt facile inferri, quæ inferius etiam attingemus.

Primus modus explicandi dictam sententiam refertur et improbat.

5. Quoniam vero difficile est explicatu quo modo eadem qualitas indivisibilis possit habere diversos modos informandi subjectum perfectius aut minus perfecte, ideo in hoc explicando non parum laborant auctores præmissæ opinionis, et inter se divisi sunt. Nam quidam eorum aiunt qualitatem eandem et indivisibilem secundum entitatem essentia posse habere existentias diversas, unam perfectiorem altera, et in hoc differre formam intensam a remissa, quod habet perfectiorem existentiam, non vero perfectiorem entitatem essentia. Ita sentit Ægid., Quodlib. 2, q. 14, ubi ait, qualitatem non esse intensibilem secundum essentiam, sed tantum secundum esse in subjecto. Idem tenet Astudillo, 1 de Generat., q. 8; et citat Capreol., in 1, d. 17, q. 1, art. 2, qui non aperte loquitur, imo interdum insinuat oppositum, præsertim in 4 concl. Respondendo autem ad argumenta Gregorii contr. 5 et 6 conclusionem, illam sententiam insinuat, quanquam interdum de existentia, interdum de inhærentia loqui videatur, cum tamen hæc distinctæ sint.

6. Hæc ergo opinio intellecta de existentia mihi videtur incredibilis et improbabilis. Primo, quia verius est existentiam et essentiam actualem in re non distingui; quare impossibile est unam variari, et non aliam. Secundo, quia licet essent in re distinctæ, sunt tamen naturaliter inseparabiles, eo quod existentia sit intrinsecus actus essentia actualis. Tertio, quia agens, quantum inducit de essentia formæ, tantum potest inducere de existentia; ergo si simul inducit totam entitatem essentia, simul etiam inducet totam entitatem existentia. Dices, posse esse impedimentum per resistantiam ex parte subjecti. Sed contra, quia si est in subjecto repugnancia, quæ impedit ne fiat tota existentia, impedit etiam ne fiat tota essentia. Patet consequentia, tum quia essentia non fit ab agente, nisi quatenus illi datur existentia; imo proprie non fit, nisi res existens; tum etiam quia existentia intrinsece comitatur essentiam, et e converso essentia actuatur per

existentiam; ergo subjectum æque impedit vel non impedit actionem agentis quoad utrumque. Quarto, quia vel ipsa existentia est indivisibilis entitative, vel habet partes ex quibus componitur, et quæ paulatim fiunt. Si hoc posterius dicatur, eadem difficultas erit de existentia, quæ proposita est de essentia; neque est ulla ratio ob quam ille modus compositionis magis admittatur in existentia quam in essentia. Si vero dicatur primum, non magis poterit indivisibilis existentia esse perfectior et minus perfecta, quam indivisibilis essentia.

7. Nisi forte quis respondeat, quod Capreolus insinuat, cum forma intenditur, amittere existentiam, et acquirere perfectiorem, adveniente una, et desinente alia minus perfecta. Sed hoc tam est incredibile, quam quod supra ex Gofredo referebamus, nempe, in intensione semper amitti totam formam præcedentem, et acquiri novam. Rationes enim quæ contra illam sententiam fieri solent, æque contra hanc procedunt. Prima est, quia actio intensiva non est corruptiva formæ quæ intenditur; nihil enim corrumpitur a suo simili; similiter autem talis actio non est corruptiva existentia similis formæ, propter eandem rationem, et quia quantum experientia et sensu colligi potest, evidens fere est, solem nihil de lumine aeris corrumpere, quando illud perficit; et alioqui nulla est ratio quæ cogat hoc asserere præter omnem sensum, sive in essentia, sive in existentia formæ.

8. Secunda ratio est, quia si in intensione talis sit mutatio, similis fieret in remissione; ergo cum aqua, verbi gratia, se reducit ad pristinam frigiditatem, et remittit calorem, expellit totum calorem perfectum, et alium imperfectum acquirit; a quo ergo agente inducitur ille calor minus perfectus in eo instante, in quo perfectior expellitur? Suppono enim contrarium agens omnino esse separatum, et consequenter ab illo produci non posse; nec vero ab ipsa forma aquæ, ut per se constat; ergo impossibile est illo modo fieri remissionem, sed potius fieret instantanea desitio totius qualitatis contraria. Hæc autem ratio æque procedit de existentia; nam si semel tota existentia caloris expellitur ab aqua, non est agens a quo alia existentia caloris, licet minus perfecta, introduci possit. Dices, manare intrinsece ab essentia caloris, quæ semper manet eadem. Sed contra, quia repugnat existentiam manare acti-

ve ab essentia, ut supra late tractatum est. Item, quia si tota existentia aufertur, ergo etiam aufertur inhærentia, quia hæc supponit ordine naturæ existentiam; quomodo ergo potest non corrumpi illa forma, quæ naturaliter pendet a subjecto, mediante tali inhærentia et existentia?

9. Tertia ratio est, quia si tota forma mutaretur in intensione, impossibile esset alterationem esse continuam, quod infra probabimus esse falsum. Sequela patet, nam supponamus esse in subjecto calorem ut unum, et intendi usque ad quartum gradum: si ergo calor ille, quando fit ut duo, amittitur omnino, et alius ut duo totus introducitur, et rursus, ut ille calor ut duo fiat ut tria, debet ipse expelli, et alius perfectior introduci, interrogo quantum temporis duret in subjecto calor ut duo. Si enim duravit per aliquod tempus, ergo toto illo tempore cessavit alteratio, neque ultra processit, et ita non est continua intensio. Si vero duravit solum per instans, procedet ulterius argumentum ad gradum tertium; tunc enim impossibile est calorem ut tria durare tantum per instans, quia non dantur duo instantia immediata, et ideo necesse est quod duret per aliquod tempus intermedium inter duo instantia inceptionis et desitionis, in quo tempore non procedet intensio; nam si procederet, jam corrumpere calorem ut tria ex dicta hypothesi; ergo impossibile est intensionem esse continuam, si in illa fit commutatio totius formæ.

10. Et confirmatur ac explicatur; nam si calor ut unum est qualitas indivisibilis, et similiter calor ut duo est etiam indivisibilis qualitas distincta a priori, et perfectior illa, eamque expellens a tali subjecto, et sic de cæteris gradibus, interrogo rursus, an inter calorem ut unum, et ut duo, sit alia qualitas media perfectior quam calor ut unum, et minus perfecta quam ut duo; idemque interrogandum erit in singulis gradibus, scilicet, an inter calorem ut duo, et ut tria, detur aliud aliud medium, etc. Si enim non dantur aliæ qualitates mediæ, sed immediate fit transitus a prima qualitate, quæ dicitur ut unum, ad secundam ut duo, et ab hac ad tertiam, et sic de aliis, evidens est alterationem non esse continuam, sed fieri quasi per tot saltus, seu mutationes indivisibiles, quot dicuntur esse gradus qualitatis, quia cum omnes illæ qualitates indivisibiles sint, ex natura rei indivisibiliter fiunt in eodem

subjecto, et ideo fieri non possunt, nisi per mutationes intrinsece indivisibiles, ex quibus non potest componi continua successio. Si autem inter qualitates primi et secundi gradus datur qualitas media, quæram rursus, an inter calorem ut unum, et illam mediam qualitatem, detur alia qualitas media: nam si non datur, redit argumentum factum, quia addendo unum vel aliud medium augetur numerus mutationum instantaneorum, non tamen propterea fit successio continua. Si vero ultra illud medium datur aliud, et sic proceditur in infinitum, sequitur, in successu continuæ intensionis infinitas qualitates totales indivisibiles ac realiter distinctas acquiri et amitti, quod videtur inintelligibile. Neque enim potest in mutatione intelligi continuitas, si in ipso termino mutationis non sit; termini autem illi cum indivisibiles sint, non possunt continuari, et consequenter impossibile est talem multitudinem infinitam, cum discreta sit, tempore finito pertransiri, ut probat factum argumentum ex duratione sumptum. Hic autem discursus totus æque procedit de mutatione existentiarum indivisibilium, ut facile patebit applicando rationes sub eadem forma; non enim fundantur in peculiari conditione formæ quoad entitatem essentialiter, sed absolute procedunt de quacunque successione entitatum indivisibilium.

11. Quarto et ultimo sumitur speciale argumentum contra prædictam explicationem, quia in intensione non solum perficitur forma quoad esse, sed etiam quoad ipsam entitatem essentialiter, etiam secundum eos qui hæc in re ipsa distinguunt, ut patet ex Capreolo supra, concl. 4, ubi adducit D. Thomam, 2. 2. quæst. 24, art. 4, ad 3, dicentem, *proprium vocem ignorare, qui dicunt, qualitatem, cum intenditur, non augeri secundum suam essentialiter, sed solum secundum radicationem in esse. Quia cum sit accidens, ejus esse est inesse. Unde nihil aliud est ipsam secundum essentialiter augeri, quam eam magis inesse subjecto, quod est eam magis in subjecto radicari.* Et similia habet D. Thomas, quæst. 4 de Virtutib., art. 11, et in 1 Sententiarum, distinct. 17, quæst. 2, art. 1. Et ex eisdem locis potest hoc ipsum confirmari; nam per intensionem crescit forma in virtute agendi; ergo crescit in ipsa entitate formæ, etiam ut est entitas essentialiter actualis, quia illa revera est formale principium agendi, si habeat esse distinctum, sive non. Virtus

ergo agendi non crescit ex solo augmento existentia, si hæc distincta est, sed oportet ipsam essentialiter augeri.

12. *Objectioni satisfi.* — Dices (quod est argumentum Ægidii): essentialiter consistit in indivisibili; nam species sunt sicut numeri, 8 Metaph.; ergo non potest essentialiter ipsa augeri. Respondeo, in his terminis esse æquivocationem, ut notavit Niphus, 8 Metaph., disp. 11, c. 4, nam augeri essentialiter dupliciter intelligi potest. Uno modo, quantum ad partes essentielles ut essentielles sunt, et per genus et differentiam explicari possunt. Et hoc modo est verum non posse augeri essentialiter, sed consistere in indivisibili, et sic tam est verus calor, et tam essentialiter perfectus, ut unum, ac ut octo. Alio vero modo potest dici augeri essentialiter quantum ad entitatem ipsius essentialiter, et quasi integritatem ejus; ut, verbi gratia, quando linea bipedalis fit tripedalis, essentialiter linea metaphysice seu essentialiter non augetur, tamen ipsamet entitas essentialiter lineæ augetur, et fit major quasi integraliter; et idem est suo modo in aqua vel in igne. Ad eundem ergo modum dicimus, per intensionem perfici ipsamet essentialiter formæ, non quia fiat essentialiter perfectior, sed quia entitativa, modaliter, aut integraliter, vel quovis alio nomine appelletur, ipsamet entitas essentialiter formæ perficitur, de qua perfectione inquiritur in quo consistat, si forma ipsa, et entitas essentialiter indivisibilis est, cum ostensum sit non posse consistere in variatione formarum aut existentiarum.

Proponitur secundus modus explicandi eandem sententiam, et improbat.

13. Est igitur secundus modus explicandi eandem primam sententiam, nimirum, eandem indivisibilem formam magis aut magis perfici per intensionem, quia magis ac magis educitur de potentia subjecti, per quam educationem magis ac magis radicatur in subjecto. Ita loquitur etiam Capreolus supra, conclusionem 5; Cajetan., 1. 2, quæst. 52, a. 2, in fine. Sed cum educi de potentia subjecti nihil aliud sit quam quod id, quod erat in potentia tantum, fiat in actu, dependenter in fieri, et in esse a subjecto, explicandum superest his auctoribus quo modo illa forma magis ac magis educatur, si entitas ejus indivisibilis est. Nam cum primum talis forma cœpit actu esse in tali subjecto,educta fuit de potentia in actum; ergo, si est indivisibilis, cum primum fuit educta, tota fuit educta,

et secundum se totam, nam in re indivisibili non potest intelligi, quod secundum aliquid sit educta, et secundum aliquid maneat in potentia; sic enim aut res indivisibilis in re ipsa dividitur, aut eidem rei indivisibili contradictoria simul tribuuntur, scilicet, esse in actu, et manere in potentia. Quomodo ergo eadem forma indivisibilis potest magis ac magis educi? Aut quid est illud quod de novo educitur, si tota forma prius educta erat?

14. *Evasio prædictæ rationis.* — Ad hoc responderi potest ex dictis auctoribus, formam intensibilem magis ac magis educi, idem esse quod magis ac magis uniri subjecto; in hujusmodi enim forma accidentaliter duo sunt: unum est entitas formæ, in qua includo essentialiter actualiter cum existentia, sive hæc distincta sint, sive non, nam ad præsens non refert, ut ex dictis contra præcedentem sententiam constat. Aliud est unio talis entitatis ad subjectum, quam esse aliquid ex natura rei distinctum ab ipsa entitate formæ, sæpe est in superioribus ostensum, præsertim disputat. 15. Præter hæc autem duo nihil aliud fingi aut excogitari potest in hujusmodi forma, præsertim quod possit ad intensionem conferre. Cum ergo ratio facta evidenter ostendat, formam ipsam, si indivisibilis est, et semper eadem manet, non posse secundum entitatem suam magis ac magis educi, sed simul totam, relinquatur ut illa major eductio solum possit in unione consistere; utrumque enim fit per educationem, et ideo ut forma dicatur magis educi, satis est ut magis uniat, propter quod etiam optime dicitur magis radicari. Et ita tandem videtur hanc sententiam exponere Cajet., citato loco, ubi ait, per intensionem simplicem essentialiter formæ perfici, *in hoc ipso quod subjectum sibi magis subicit formaliter.* Quid autem sit magis sibi subicere subjectum formaliter, ipse non explicat. Videtur autem id docere D. Thomas, 2. 2, q. 24, art. 5, ad 3, ubi ait: In mutatione secundum magis et minus, non oportet quod aliquid insit quod prius non infuerit, sed quod magis insit quod prius minus inerat. Idem autem sunt inhæsiō et unio. Tota ergo augmentatio aut perfectio intensionis est in unione, seu ratione unionis. Atque hæc expositio videtur communius recepta in Schola D. Thomæ.

15. *Refutatur.* — Contra eam vero applicari posse videntur, cum eadem proportionem et efficaciam, rationes omnes quæ contra præcedentem expositionem allatæ sunt. Duobus

enim modis intelligi potest hæc mutatio, vel major perfectio in unione formæ, quæ intenditur. Primo, quod ipsa etiam unio indivisibilis sit, et consequenter tota simul fiat, ac subinde non perficiatur, nisi quatenus quædam imperfecta unio tollitur, adveniente alia perfectiori, per actionem intensivam. Secundo modo intelligi potest in ipsamet unione esse quamdam latitudinem, ratione cujus paulatim fieri et crescere possit, ad eum modum quo unio animæ rationalis ad corpus crescit crescente corpore, servata differentia, quod hic augmentum est extensivum, ibi vero intensivum. Si ergo hæc sententia intelligat, unionem fieri et perfici priori modo, contra eam manifeste procedunt rationes factæ contra præcedentem. Prima, quod per intensionem nihil positivum tollitur a forma quæ intenditur; nam agens simile non dissolvit unionem similis formæ; neque id est consentaneum rationi aut sensui. Secunda, quia alias etiam in remissione dissolveretur statim a principio tota unio, neque esset agens a quo posset iterum forma uniri; unde non fieret remissio, sed totalis corruptio formæ.

16. Tertia, quia non posset alteratio esse continua, quia si unaquæque unio in se est indivisibilis, tota simul per mutationem indivisibilem fieri debet, et consequenter intensio erit successio mutationum indivisibilium, quæ non potest esse continua, tum quia indivisibilia continuari non possunt, tum etiam quia secundum coexistentiam ad tempus nostrum, fieri non potest ut omnes mutationes illæ durent per solum instans, si immediate et sine interruptione actionis una post alteram succedit, quia post instans immediate sequitur tempus; si ergo una durat per solum instans, altera, quæ immediate sequitur, necessario durat per tempus, quia incipit coexistendo tempori, quod tempus durationis ejus necessario erit ita determinatum, ut claudatur inter duo instantia, quorum unum sit ultimum non esse talis mutationis per respectum ad nostrum tempus, aliud vero sit instans desitionis; nam, sive assignetur extrinsece per primum non esse, sive intrinsece per ultimum sui esse, aliquod tamen assignandum est. Pro illo ergo tempore non procedet intensio, sed in eodem statu manebit, et ita non erit continua. Quod si mutationes illæ non immediate sibi succedant, sed inter unam et alteram tempus aliquod intercedat, jam erit discreta, et non continua actio.

17. Quarta ratio sit, quia hoc modo non

perficeretur forma, quæ intenditur, quoad entitatem essentialiæ aut existentiam, sed solum quoad unionem seu inhærentiam; quod est contra D. Thomam, et rationes superius factas. Unde Cajetanus, supra, dicit essentiali formæ perfici, hoc ipso quod subjectum sibi magis subicit. Et infra ait: *Semper quando est intensior, fit perfectior secundum essentiali, esse, et inesse subjecto.* Et idem sentit Capreolus et alii. Nihilominus tamen probatur sequela, primo a simili, nam cum anima rationalis unitur majori corpori aut melius disposito, non perficitur in entitate suæ essentiali, quia solum perficitur in unione; ergo si dum forma intenditur, sola unio perficitur, non perficitur ipsa forma secundum entitatem essentiali, vel existentiam. Deinde, quia si supponamus duos calores, unum intensum et alium remissum, separari a subjecto, et ita conservari, juxta prædictam sententiam, illæ duæ qualitates erunt æque perfectæ; ergo signum est calorem intensiorem non fuisse factum perfectiorem in sua entitate essentiali aut existentiam. Ratio denique est, quia unio est aliquid ex natura rei distinctum ab entitate formæ; et sola unio est quæ perficitur; ergo non perficitur entitas ipsius formæ in se. Dicitur fortasse, verum quidem esse non perfici entitatem formæ alia perfectione distincta ab unione, per ipsam vero perfici, quia ipsa inhærentia est naturalis modus, atque adeo perfectio talis formæ. Sed hoc modo etiam potest dici perfici anima, dum unitur corpori, non tamen vere ac proprie dicitur perfici in entitate essentiali. Et quidquid sit de modo loquendi, id non videtur ad rem ipsam sufficere, ut probare videtur ratio a posteriori sumpta ex virtute agendi, quæ crescit per intensionem, nam forma non agit formaliter per inhærentiam, sed per suamet entitatem; ergo cum crescat interna vis agendi, signum est ipsam entitatem in seipsa augeri et perfici. Nec refert dicere, inhærentiam esse conditionem requisitam ad agendum, et ex perfectione conditionis requisitæ solere etiam augeri facilitatem aut vim agendi, saltem quoad modum, vel quia tolluntur impedimenta. Hoc (inquam) non satis est, nam inhærentia in tantum est accidenti necessaria ad agendum, in quantum est illi necessaria ut possit esse; si ergo tota entitas et existentia qualitatis æque bene conservatur in esse secundum seipsam cum imperfecta inhærentia, sicut cum perfecta, etiam si non æque se communicet formaliter subjec-

to, habebit æqualem vim agendi in aliud, et æque poterit exercere illam. Maxime quando subjectum nihil confert ad actionem, nisi ut sustentans talem qualitatem.

18. Præter has vero rationes possumus addere aliam, quæ peculiariter ostendit, hujusmodi mutationem inhærentiæ vel unionis non esse naturaliter possibilem in forma, præsertim non subsistente, sed dependente in fieri et esse a subjecto per talem unionem. Hoc autem declarari potest primo, quia talis forma, cum sit in se omnino uniformis et indivisibilis, non videtur esse capax diversarum unionum indivisibilium respectu ejusdem subjecti; unde enim habere possunt uniones illæ diversitatem?

19. Secundo, difficilius intelligitur quomodo una earum unionum sit perfectior alia, si condistinguntur omnino tanquam modi indivisibiles, quorum unus non includitur in alio. Interrogo enim an illi modi in suo ordine sint diversarum essentialium, aut quasi ejusdem speciei. Si primum, quomodo possunt esse connaturales eidem qualitati simplici secundum speciem? Si secundum, unde habent illi modi distinctionem in eadem qualitate respectu ejusdem subjecti? Vel si in eis est possibilis illa distinctio, cur non etiam inter partiales gradus formæ? Idem, quomodo unus est perfectior alio, si sunt eiusdem speciei et omnino simplices? vel, si hoc etiam in eis admittitur, cur non in gradibus? Denique, quomodo unus expellit alium, cum sint ejusdem rationis? Et per sese est intellectu difficillimum, quod forma pendens a subjecto amittat unionem cum illo, ut in eo magis radicetur, eique perfectius uniatur.

20. Tertio, si illa forma est capax diversarum unionum, cur a principio non unitur subjecto quantum unibilis est? Nam sicut naturalis qualitas naturaliter agit quantum potest, ita etiam naturaliter informat quantum potest; ergo si tota qualitas est in subjecto, necessario unitur illi perfectissimo modo quo potest, saltem ex naturali propensione quam habet ad informandum subjectum, secundum quam ex necessitate naturæ causat. Dicitur fortasse hoc esse verum, nisi ex parte subjecti sit impedimentum, vel indispositio. Sed contra, quia interdum est forma remissa, etiam si nulla sit indispositio ex parte subjecti, ut inferius ostendemus. Respondetur, saltem ex parte agentis semper intervenire aliquod impedimentum, ob quod non potest tam perfecte unire formam. Sed con-

tra, nam si activitas agentis est sufficiens ad producendum totam entitatem formæ cum tota perfectione entitativa ejus, et alioqui supponimus, ex parte subjecti secundum se nullam esse indispositionem vel impedimentum, quæ ratio afferri potest, ob quam eadem virtus et efficientia non sufficiat ad unendam talem formam subjecto, quam perfectissime unire potest? quandoquidem jam illa extrema sibi sunt præsentissima, et inter ea non est repugnantia, sed potius naturalis propensio ad perfectam unionem. Quin potius Henricus, et alii, ut supra dixi, disputatione 15, probabiliter asserunt, etiam seclusa activitate extrinseci agentis, formam naturaliter sese unire suo proximo susceptivo, si intime sibi adsint, et alias nullum sit impedimentum.

21. *Cajetani sententia.* — Superest ut dicamus de alio membro primi dilemmatis. Potest enim quis dicere, unionem hanc formæ intensibilis cum subjecto non esse indivisibilem, nec perfici per mutationem unius minus perfectæ in aliam perfectiorem, sed habere latitudinem, et perfici per augmentum præexistentis unionis. Quem modum videntur magis indicare Thomistæ, et præsertim Cajetanus, citato loco, dum ait, *in intensione perfici qualitatem secundum essentiali, esse et inesse;* et subdit: *Nec aliqua ibi intervenit corruptio, sed sola omnium prædictorum augmentatio.* Verumtamen hæc etiam pars videtur efficacissimis rationibus impugnari. Et primo quidem, quarta ratio facta in priori membro contra hoc etiam procedit, nimirum, hoc modo non perfici qualitatem quoad entitatem essentiali, sed solum quoad unionem, ut facile constabit applicando omnia ibi dicta. Secundo, fere totus ultimus discursus, factus in præcedente membro, procedit etiam contra hanc partem. Nam revera est difficillimum intellectu, quod entitas indivisibilis quoad perfectionem intensivam, quæ non est subsistens, sed natura sua necessario unita et pendens a subjecto, sit capax divisibilis unionis et habentis latitudinem intensivam. Nec satis concipi potest in quo consistat illa major et major unio, quandoquidem tota forma secundum se totam est unita tali subjecto. Et confirmo, nam si tota forma est unita subjecto, ergo confert illi totum effectum quem potest conferre; ergo non potest intelligi quod magis uniatur, aut quod majorem effectum formalem illi conferat. Prima consequentia patet, quia, sicut non potest

forma uniri subjecto, quin conferat e effectum formalem, ita etiam non potest tota uniri, quin totaliter uniatur ad formalem effectum conferendum, quantum potest.

22. *Objectioni occurritur.* — Sed instatur, tum in forma substantiali, præsertim illa quæ informat corpus organicum, quæ non æque informat singulas partes materiæ, etiam si tota eis uniatur; tum etiam in quantitate, quæ licet tota sit unita subjecto, non semper æque extendit, nam interdum occupat majorem locum, interdum minorem. Sed primum exemplum retorqueri imprimis potest; nam forma substantialis, quatenus indivisibilis vel similis est, non potest habere diversam et inæqualem unionem ad materiam, sed sicut tota informat materiam, ita etiam informat et unitur illi quantum potest; ergo similiter qualitas prout est indivisibilis, et respicit idem subjectum, semper informat illud quantum potest. Deinde in formis substantialibus informantibus corpora heterogenea (excepta anima rationali), sicut in partibus diversimode dispositis censentur esse partiales uniones formæ inæqualiter perfectæ, ita verisimilius est, etiam ipsas partes formæ esse aliquo modo dissimiles, seu inæquales in suis entitatibus partialibus; nam probabilius est omnes illas formas esse divisibiles et constantes ex partibus informantibus partes materiæ, non videtur autem virisimile, illas partes formæ; quæ requirunt in materia dispositiones valde dissimiles, esse inter se in suis entitatibus omnino similes. Quocirca, si proportionalis fiat comparatio, talis forma semper unitur materiæ, et informat illam quantum potest, comparando, scilicet, totam formam ad totam materiam, et singulas partes formæ ad singulas partes materiæ sibi proportionatas.

23. De rationali tandem anima, quamvis constet, in diversis partibus organicis diversos habere effectus accidentales et secundarios, non tamen est ita constans unionem ipsam substantialem ad diversas partes materiæ esse diversæ rationis, quia illa diversitas in effectibus secundariis potest provenire ex diversitate accidentium, et non ex diversitate unionis. Admittamus vero id, quod est satis verisimile, totalem unionem animæ rationalis ad corpus heterogeneum esse in se aliquo modo heterogeneam, quia, cum dispositiones materiæ multum conferant ad unionem, verisimile est partiales uniones ad partes materiæ diversimode dispositas, esse in se